סוג הבחינה: בגרות
מועד הבחינה: קיץ תשפ"ה, 2025
מספר השאלון: 8282
קובץ: תשובות סופיות

ספרות עברית וכללית

שאלון 8282 (אקסטרניים)

הוראות לנבחן

מדינת ישראל
משרד החינוך
סוג הבחינה: בגרות
מועד הבחינה: קיץ תשפ"ה, 2025
מספר השאלון: 8282
ספרות עברית וכללית
הוראות
א. משך הבחינה: שעה וחצי.
ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שלושה פרקים.
פרק ראשון: שירה (שירים מן המחצית השנייה של המאה ה־20 בנושא "החברה הישראלית – בין שבר לאיחוי")
פרק שני: דרמה (מחזה מודרני)
פרק שלישי: ספר קריאה
הפרק הראשון (שירה) הוא חובה (60 נקודות).
מן הפרקים השני והשלישי יש לבחור בפרק אחד ולענות בו על שאלות לפי ההוראות (40 נקודות).
ג. חומר עזר מותר בשימוש: רשימת היצירות.
ד. הוראות מיוחדות:
(1) יש לרשום בראש כל תשובה את מספר הפרק ואת מספר השאלה שבחרתם להשיב עליה.
(2) אין להדגים באמצעות אותה יצירה בתשובות שונות.
(3) יש לשים לב לכתב, לכתיב, לפיסוק ולכללי הדקדוק.
(4) לנבחנים אינטרניים: חובה לצרף למחברת הבחינה את רשימת היצירות שנלמדו.
לנבחנים אקסטרניים ונבחני משנה: תימסר רשימת יצירות.
יש לכתוב במחברת הבחינה בלבד. יש לרשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.
השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.
בהצלחה!

בהצלחה!

תשובות סופיות

פרק ראשון – שירה (חובה)

שאלה 1

- ציפיות החברה: שתהיה נקייה, מסודרת ומטופחת; שתמלא את חובותיה "לְפִי הַסֵּדֶר" (שורה 13); שתעבוד בעבודה יציבה (קביעות, פנסיה, שורה 31); ששמה יישאר נקי ושלא תתקרב לגבר לפני החתונה (שורות 34–41); שתהיה "בַּחוּרָה לְלֹא רֶבֶב", תיתפור ותשב בבית (שורות 42–45); ובסוף שתתחתן ותלד ילדים (שורות 46–49).
- כיצד היא פועלת: היא מקבלת את הציפיות ומפנימה אותן. היא מסתירה פגמים ("שִׁכְבָה עָבָה שֶׁל "מֵיק אַפ"", שורה 10), דייקנית ("7:30 בְּדִיּוּק", שורה 30), "לֹא מַרְאָה לוֹ פָּנִים" לאשר ממוסך (שורה 35), יוצאת לסרט עם אחיה כך ש"כָּל הַשְּׁכוּנָה רוֹאָה" (שורות 38–40). היא שומרת על הכללים, וגם שופטת לפיהם אחרים ("אֱמוּנָה הֱיטֵב עַל מִי "בְּסֵדֶר"", שורה 14).
- יחס המשוררת: חמלה כלפי עליזה וביקורת על הציפיות. הכותרת "חתך אורך" (לשון מחקר קרה), השיבוץ האירוני "כְּמִי שֶׁעוֹשָׂה הַטּוֹב בְּעֵינֵי אֱלֹהִים" (שורה 5), "הַמַּזָּל שֶׁלָּהּ יָבוֹא גַּם כֵּן" (שורה 46) וההערכה שתבוא רק כאם (שורה 49) מראים חיים שנקבעו מראש, בלי בחירה ובלי חלום משלה.

שאלה 2

- כן, ההרגשה של "בת מזל" באה לידי ביטוי בשיר, אבל לצד כאב. היא בולטת בבית 3: "הוֹ רֵיחַ נַרְקִיסִים מְשַׁכֵּר", ריצה "עָמֹק בְּתוֹךְ בִּצַּת נַחַל קִישׁוֹן", "לִעַ הַבִּצּוֹת הַמַּרְהִיב", "בֹּקֶר שֶׁכֻּלּוֹ שֵׁכָר", ונוף "פָּרוּשׂ לְכָל גּוֹלֶה אָל עוֹלָמוֹ". הבוץ והביצה, שבקטע מן העיזבון היו "בוץ, שדות אבדון", הם בשיר מקור לשכרון ולשמחה. גם בית 4, "הָיִיתִי עֲשׂוּיָה מֶשִׁי טָהוֹר וּמַלְמָלָה", מבטא תחושת יופי ושלמות.
- מנגד, השיר מראה גם את הצד הקשה: "צְרִיף הַפַּח", לילה במעברה "כְּמוֹ צֵל כָּבֵד", "מְמַסְמֶרֶת נַפְשִׁי שֶׁלֹּא תִּפָּרַח" (בית 1), "קַקְטוּסִים מְעַקְצִים" (בית 2), ובעיקר הסבל של האם סלימה (בתים 5–6).
- מסקנה: כמו בקטע מן העיזבון, ה"מזל" הוא בכך שהמעברה, עם כל קשייה, פתחה לבת את הנוף ואת הארץ ("אָכַלְתִּי מִפְּרִי דַּעַת הַצַּבָּר"). אבל בשיר המזל מורכב: הוא מזלה של הבת, שגדלה אל המקום, ולא של האם, ששמחתה חרבה.

שאלה 3

- קו השבר: הגירת ההורים. היא קרתה להורים, אבל עברה אל הבן ולא נרגעה בו: "וַהֲגִירַת הוֹרַי לֹא נָרְגְּעָה בִּי" (שורות 1, 4, 18–19).
- ההשפעה על מציאות חייו: הוא חי בתנועה מתמדת בין עבר להווה, בין זיכרון לשכחה ("לַיְלָה מַזְכִּיר וְיוֹם מַשְׁכִּיחַ", שורה 8); אינו בטוח בכללים ("כְּלָלֵי מִשְׂחָק / שֶׁלֹּא הִסְבִּירוּ לִי הֵיטֵב", שורות 10–11); הוא יתום ולא שייך ("יָתוֹם בְּלִי אֵם", שורה 14; "צָעִיר מִדַּי ... זָקֵן מִדַּי", שורה 15); למד שפות "לְמַעַן שְׁתִיקָתִי" (שורה 20); וההגירה תיגמר רק במותו (שורה 24).
- שלוש דוגמאות מן הלשון הציורית:

1. מטפורה, הגוף ככלי והדם כנוזל שבתוכו: "דָּמִי מַמְשִׁיךְ עֲדַיִן לְשַׁקְשֵׁק בְּדָפְנוֹתַי / גַּם אַחַר שֶׁכְּבָר הֻנַּח הַכְּלִי עַל מְקוֹמוֹ" (שורות 2–3): הגוף כבר "הונח", הנפש עדיין מיטלטלת.
2. "בֵּין הַבָּתִּים, אֲשֶׁר דּוֹמִים לָאֲנִיּוֹת תָּמִיד" (שורה 21): דימוי; גם הבית אינו יציב, כאילו המסע נמשך.
3. "עוֹרְקַי וְגַם גִּידַי כִּסְבַךְ / שֶׁל חֲבָלִים שֶׁלֹּא אַתִּיר" (שורות 22–23): דימוי מעולם הספנות; ההגירה קשורה בגופו ואי אפשר להתירה.

(נוסף: "אַרְכֵאוֹלוֹגְיָה שֶׁל עָתִיד, בָּתֵּי נְכוֹת / שֶׁל מַה שֶּׁלֹּא הָיָה", שורות 17–18, אוקסימורון.)

שאלה 4

- עמדה: בשיר יש שילוב של נוסטלגיה וביקורת, והביקורת חזקה יותר.
- נוסטלגיה: תמונת המקום של פעם, "חוֹל בְּתוֹלִי", הסבתא הולכת "מִתַּחַת לַשְּׁקָמָה" (שורות 3–4); הציפורים בעיניה "סִימְפוֹנְיוֹת מֻפְלָאוֹת / לִכְבוֹד הַשַּׁחַר הַבּוֹקֵעַ מֵחָדָשׁ" (שורות 9–10); לעומת ההווה העירוני, "הַכְּבִישׁ וְהַבָּתִּים וְאֵילָנוֹת הַסְּרָק" (שורה 2). הכותרת והפנייה לנכד יוצרות סיפור משפחתי חם.
- ביקורת: הדובר חושף שהציפורים צייצו "צִיּוּצֵי הַמִּלְחָמָה הַנּוֹרָאָה מִכֹּל — / הַמִּלְחָמָה עַל שֶׁטַח הַמִּחְיָה" (שורות 6–7), כלומר המקום היה מקום של מאבק. הסבתא "עַלְמָה תַּמָּה, חָשְׁבָה לְפִי תֻּמָּהּ" (שורה 8): אירוניה כלפי התמימות שלה. "בַּפְּרִי הַלֹּא מוּגָן" (שורה 5) רומז לפגיעה. הסיום "וְאֶת הַשְּׁאָר אַתָּה יוֹדֵעַ, בְּוַדַּאי" (שורה 13) רומז למלחמות שבאו אחר כך.
- השילוב: הנוסטלגיה עצמה מוצגת כאשליה. היופי של העבר היה פרשנות תמימה, והשיר מגעגע ומפכח באותה תמונה.

שאלה 5

- "לֹא עוֹד זָר בְּעִירִי" (בית 1) היא הצהרה על שייכות: "עִירִי" היא כינוי בעלות, והדובר טוען שהשתלב.
- אבל "לֹא עוֹד" מזכיר שהיה זר; ההצהרה מעידה על עבר של זרות ועל תהליך ארוך. הצורך להכריז ולשכנע ("תִּרְאֶה אוֹתִי", פעמיים) מראה שהשייכות אינה מובנת מאליה.
- המשך השיר מעמיק את המורכבות: שייכות שנשענת על ותק של מי שליווה את העיר מן הצד ("כִּי לִוִּיתִי אֶת צְמִיחַת הַבָּתִּים הָאֵלֶּה / עֵד הָיִיתִי לְמִתְיַחַת כְּבִישִׁים חֲדָשִׁים", בית 1: מלווה ועֵד, לא מי שבנה או נולד כאן); ויתור על העבר כגמילה ("נִגְמַלְתִּי ... מֵעֲבָרִי", בית 2); קיום שהיה מותנה ("שׁוּב אֵיֶנּוּ מֻתְנֶה"); הקטנה עצמית ("יְדִידִים מְעַט", "אָז לֹא נוֹרָא"); והשפה "כְּאִלּוּ נוֹלַדְתִּי בָּהּ" (בית 3), שאינה שפת אמו.
- הסיום "וְהָאָדָם סוֹפוֹ לְהִתְפַּיֵּס עִם קִיּוּמוֹ" והכותרת "נעילה" מציגים השלמה ולא שמחה פשוטה: הדובר כבר אינו זר, אבל הזרות היא חלק מן הסיפור שלו.

שאלה 6

- העבר, עולם השייכות: טעמים וריחות עזים וטבעיים, "טַעַם עָרָק וְרֵיחַ זְעַפְרָן צוֹרֵב" (בית 1), וקולות בית הקפה העממי, "סְנוֹקֶר / בְּקָקָפֶה מַרְקוֹ / בְּלַד". אלה חושים שקשורים לגוף ולזיכרון, ולכן לזהות.
- ההווה, עולם הזרות: טעמים מתוקים ומעודנים, "גְּלִידָה מִבְּדֹלַח", "נָשִׁים בְּטַעַם תּוּת־שָׂדֶה"; ריח של חפצים, "לְהָרִיחַ כְּרִיכוֹת שֶׁל שֶׁקְסְפִּיר" (בית 2); קולות מלאכותיים, "מֵאוֹטוֹ שֶׁמַּשְׁמִיעַ קוֹלוֹת שֶׁל צִפֳּרִים", "תֵּבוֹת נְגִינָה עַתִּיקוֹת" (בית 1). אותם חושים נלמדים ("אֲנִי לוֹמֵד", "מְלַמְּדוֹת אוֹתִי"), ולכן הם חיצוניים לו.
- הקשר: הריחות, הטעמים והקולות הם מטונימיה לתרבות. השייכות היא חושית ומוכרת מילדות; הזרות היא הצורך ללמוד מחדש איך לטעום ולהריח. גם אחרי השינוי הריח הישן עדיין "צוֹרֵב" (הווה), הפתיחה מתגוננת ("מָה אַתֶּם רוֹצִים מִמֶּנִּי"), והסיום "חֲבֵרִים." בודד: הדובר כבר לא שייך לגמרי לעבר, ועדיין זר בהווה.

פרק שני – דרמה (40 נקודות)

שאלה 7

- המחזה "משרתם של שני אדונים" מאת קרלו גולדוני; הדמות: טרופלדינו, המשרת.
- הרגש העיקרי: רעב ותאוות אוכל (ויחד איתם רצון לשכר כפול). בגלל הרעב והרצון להרוויח הוא מקבל עליו לשרת בסתר שני אדונים: ביאטריצ'ה, המחופשת לאחיה המת פדריגו, ופלורינדו, אהובה.
- ההשפעה על הסובבים: הוא מבלבל בין המכתבים, החפצים והבגדים של שני האדונים. בסצנת הארוחה הוא מגיש לשניהם בבת אחת ואוכל בעצמו מכל מנה. כדי לכסות על טעויותיו הוא משקר, ומספר לכל אחד מן האוהבים שבעליו הקודם של חפץ מת; ביאטריצ'ה ופלורינדו חושבים כל אחד שהאחר מת, ומתייאשים. הבלבול פוגע גם בזוג קלאריצ'ה וסילביו.
- בסוף האוהבים נפגשים, הסודות מתגלים, וטרופלדינו מודה ומקבל את סמרלדינה. הרגש הפשוט של המשרת מניע את כל הקומדיה: התשוקה האנושית הבסיסית מייצרת בלבול, ובסוף גם תיקון.

שאלה 8

- המחזה "מי מפחד מוירג'יניה וולף" מאת אדוארד אלבי.
- סוד ושקר משותף: ג'ורג' ומרתה מדברים על בן שאינו קיים, שהמציאו יחד; זה סוד שלהם, וג'ורג' אוסר על מרתה לספר עליו לזרים.
- סודות של הזוג הצעיר: במהלך הלילה מתגלה שניק והאני נישאו בעקבות היריון שהתברר כלא אמיתי, ושלכסף של אביה היה תפקיד. האני מכחישה את מה שקשה לה ומסתתרת בשתייה; ניק מציג את עצמו כמוצלח, ומסתיר את שאיפתו להתקדם בכל מחיר.
- מודעות וחוסר מודעות: ג'ורג' מודע ביותר; הוא חושף בכוונה את סודות האחרים ב"משחקים" שלו. ניק והאני אינם מודעים, בתחילה, למה שקורה סביבם.
- הכחשת האמת מתנפצת: כשמרתה מפרה את הכלל, ג'ורג' "מבשר" על מות הבן ובכך מבטל את האשליה.
- התרומה למשמעות: המחזה מראה חיים שנשענים על שקרים ואשליות, וטוען שהאמת, אף שהיא כואבת, היא התנאי לקרבה אמיתית. הסיום משאיר את ג'ורג' ומרתה בלי אשליה, מפוחדים, אבל כנים.

פרק שלישי – ספר קריאה (40 נקודות)

שאלה 9

- הספר "החברה הגאונה" מאת אלנה פרנטה; המספרת היא אלנה (לנו), שמספרת על חברתה לילה, משכונה ענייה בנאפולי.
- קנאה ותחרות: לנו מעריצה את לילה, המבריקה והנועזת, ומקנאה בה, בלימודים ואחר כך ביופייה ובתשומת הלב שהיא מקבלת. הקנאה מניעה את לנו ללמוד ולהצטיין; היא משפיעה על כל החלטה שלה, ויוצרת יחסים של אהבה ויריבות.
- סקרנות והערצה: לנו נמשכת אל לילה ורוצה להבין אותה; היא הולכת אחריה מילדות (הירידה המשותפת אל ביתו של דון אקילה כדי לבקש את הבובות שנפלו למרתף).
- פחד: הפחד מדון אקילה, מן האלימות בשכונה ומן הגברים החזקים (משפחת סולרה) מעצב את העולם שבו הבנות גדלות ואת הבחירות שלהן.
- חמלה ודאגה: לנו דואגת ללילה כשהוריה אינם מאפשרים לה להמשיך ללמוד, וכשהיא נכנסת לנישואים מוקדמים.
- התרומה: הרגשות מעצבים את העלילה (בחירות של לימודים ונישואים), את הדמויות (לנו השקדנית והמהססת, לילה הנועזת), ואת היחסים ביניהן: חברות עמוקה שבה קנאה ואהבה שלובות.

שאלה 10

- הספר "המקרה המוזר של הכלב בשעת לילה" מאת מארק האדון.
- קטע ראשון: כריסטופר מוצא בחדר של אביו, בקופסה, מכתבים מאמו, שלדברי אביו מתה; מן המכתבים מתברר שהיא חיה בלונדון ועזבה עם מר שירס. ההלם קשה מאוד בשבילו. תרומה: נקודת מפנה; החקירה על הכלב הופכת לגילוי האמת על המשפחה, והאמון באב נשבר.
- קטע שני: האב מודה שהוא הרג את וולינגטון, ואחר כך כריסטופר בורח ונוסע לבדו ברכבת ללונדון, אל אמו. תרומה: כריסטופר, שפוחד מזרים, מהמונים ומרעש, מגלה אומץ ועצמאות; האב מתגלה כאוהב אך שקרן שאיבד שליטה; העלילה עוברת מבלשות אל מסע.
- יחד: שני הקטעים מראים את התפתחות כריסטופר מנער שתלוי באביו לנער שפועל בעצמו, ומובילים לסיום: הוא חוזר, ניגש למבחן במתמטיקה ומצליח, והאב מנסה לבנות מחדש את האמון.

כל הבגרויות בספרות עם פתרונות מלאים: www.guyai.co.il/bagrut/literature